

vielen Gerbrandy niet aan, maar namen toch wel een ander standpunt in dan hij. Van Kleffens voelde niet voor een oorlogsverklaring, zij het dat hij wèl een duidelijk anti-Italiaanse maatregel wilde nemen: hij wenste de Italiaanse schepen die zich in havens in Nederlands-Indië of de West bevonden, aan de ketting te leggen. Dijkhoorn achtte dat niet voldoende: hij wees er op dat rekening gehouden moest worden met het feit dat Nederlandse marine-eenheden in Geallieerd verband voeren; dienaangaande werd besloten dat zij, in dat verband opererend, de Britse (en eventueel Franse) orders zouden opvolgen, en voorts dat zij, als zij geheel alleen voeren, Italiaanse schepen zouden mogen aanvallen wanneer die begonnen te vuren, zulks evenwel niet in het zeegebied dat onder de commandant-zeemacht van Nederlands-Indië viel (een gebied dat zich westwaarts tot Mauritius uitstrekte); zouden zij in dat zeegebied tot gevechtshandelingen met de Italianen overgaan, dan zou dat namelijk uitgelegd kunnen worden als een wijziging in de positie van Nederlands-Indië, terwijl handhaving van de *status quo* aan Japan toegezegd was.

De genomen besluiten kwamen er op neer dat de Nederlandse strijdkrachten in en bij Europa *de facto* aan de oorlog tegen Italië zouden deelnemen, maar dat er geen officiële oorlogstoestand tussen Nederland en Italië zou ontstaan. Tegen die beperking bleek Halifax geen enkel bezwaar te hebben. Wie wèl bezwaar had, was Furstner; niet ten onrechte was deze van mening dat door het kabinetsbesluit een ietwat halfslachtige en in elk geval niet volstrekt duidelijke situatie geschapen was. Dat kon bijvoorbeeld lastig zijn voor de commandant van de 'Sumatra', die (het schip lag op dat moment in Curaçao) opdracht had, naar Indië te varen: hij mocht de strijd met Italiaanse schepen aangaan tot hij bij Mauritius was, maar was hij Mauritius gepasseerd, dan diende hij zich passief te gedragen.

Iets op ons relaas vooruitlopend, vermelden wij dat als gevolg van Furstners aandrang de 'Sumatra' in september, toen men in de Indische Oceaan een Italiaanse *raider* vermoedde, gemachtigd werd, de Italiaan onmiddellijk aan te vallen, dat aan de in Indië gebaseerde Nederlandse onderzeeboten in die maand diezelfde toestemming gegeven werd, en dat dat verlot begin november uitgebreid werd tot alle Italiaanse oorlogs- en handelsschepen. Met dat al duurde het toch tot 16 december '41 voordat Nederland Italië de oorlog verklaarde. Van Kleffens' motief was toen dat Italië (dat de Verenigde Staten de oorlog verklaard had) zich aan de zijde van Japan had geschaard en dat Nederland met Japan in oorlog was. Maar was Nederland in juni '40 dan niet in oorlog geweest met Duitsland en had Italië zich toen niet aan de zijde van Duitsland geschaard? Op de brief d.d. 12 december '41 waarin van Kleffens de koningin om machtiging vroeg